

ISSN 1392-8295

UK
Uniwersytet
Jana Kochanowskiego w Kielcach

mokslo darbai   transactions

RESPECTUS PHILOLOGICUS

2016 Nr. 29 (34)

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

MOKSLINIS TĘSTINIS LEIDINYS

Leidžia Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas ir Jano Kochanovskio universiteto Humanitarinis fakultetas Kielcuose du kartus per metus (balandžio 25 d. ir spalio 25 d.).

Leidinyje lietuvių, lenkų, anglų, rusų kalbomis skelbiami originalūs moksliniai straipsniai, atitinkantys svarbiausias fakultetų humanitarinių mokslinių tyrimų kryptis: lingvistinius tyrinėjimus, literatūros naratyvų ir kontekstų problematiką, reklamos diskurso paveikumą, vertimo teoriją ir praktiką.

CZASOPISMO NAUKOWE

Wydawcy: Uniwersytet Wileński – Wydział Humanistyczny w Kownie oraz Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach. Ukazuje się dwa razy w roku: 25 kwietnia i 25 października.

W czasopiśmie, w językach litewskim, polskim, angielskim i rosyjskim, zamieszczane są oryginalne artykuły naukowe, których tematyka odzwierciedla najważniejsze kierunki badań prowadzonych na wydziałach humanistycznych współpracujących uczelni: badania językoznawcze i literaturoznawcze wraz z ich kontekstami, badania nad reklamą oraz nad teorią i praktyką przekładu.

ONGOING ACADEMIC PUBLICATION

Published twice a year (April 25, October 25) by Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities and The Jan Kochanowski University Faculty of Humanities in Kielce.

The periodical publishes original scholarly articles written in English, Lithuanian, Polish and Russian that correspond to the main humanitarian research fields of the faculties: linguistic researches, issues of literary narratives and contexts, influence of advertising discourse, theory and practice of translation.

DUOMENŲ BAZĖS / BAZY DANYCH / ABSTRACTING AND INDEXING

Elektronische Zeitschriftenbibliothek (2002)	Frei zugängliche E-Journals Universitätsbibliothek Regensburg
Arianta (2002)	Naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne
Balcan Rusistics (2004)	Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
C.E.E.O.L. (2005)	Russian Language, Literature and Cultural Studies Central and Eastern European Online Library DFG Nationallizenzen
EBSCO (2006)	Humanities International Complete Humanities Source Current Abstracts Humanities International Index TOC Premier
MLA (2007)	Modern Language Association International Bibliography
Index Copernicus (2008)	Index Copernicus International Journal Master List
Lituanistika (2011)	The Database of the Humanities and Social Sciences in Lithuania
PNB (2011)	Polska Bibliografia Naukowa
MIAR (2011)	Information Matrix for the Analysis of Journals
Linguistic Bibliography Online (2012)	BrillOnline Bibliographies, Netherlands
Ulrichs (2013)	Ulrich's Periodicals

PATIKRA / WERYFIKACJA / VERIFICATION

REDAKCIJOS ADRESAS / ADRES REDAKCJI / EDITORIAL OFFICE

Vilniaus universitetas	Vilnius University	Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Kauno humanitarinis fakultetas	Kaunas Faculty of Humanities	Wydział Humanistyczny
Muitinės g. 8	Muitines 8	ul. Świętokrzyska 21D
LT-44280 Kaunas	LT-44280 Kaunas	25-406 Kielce
Lietuva	Lithuania	Polska

Straipsnius ir kitą mokslinę medžiagą prašome siųsti į žurnalo redakciją Kaune, taip pat el. paštu.

Articles and other scientific material send to the Editorial Office in Kaunas, as well as by e-mail. Artykuły i inne materiały przeznaczone do publikacji prosimy nadsyłać na adres redakcji w Kownie, także pocztą elektroniczną.

El. paštas / E-mail respectus.philologicus@khf.vu.lt **Tel.** +370 37 750 536
Interneto svetainė / Strona internetowa / Homepage <http://www.rephi.khf.vu.lt>

REDAKTORIAI / REDAKCJA / EDITORS

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (lietuvių kalba / język litewski / Lithuanian language)
Beata Piasecka (lenkų kalba / język polski / Polish language)
Brygita Brasiienė (anglų kalba / język angielski / English language)
Alla Diomidova (rusų kalba / język rosyjski / Russian language)

Print ISSN 1392-8295, Online ISSN 2335-2388

© Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2016

© Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach, 2016

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

REDAKCINĖ KOLEGIJA – KOLEGIUM REDAKCYJNE EDITORIAL BOARD

Vyriausioji redaktorė – redaktor naczelny – editor-in-chief

**Gabija BANKAUSKAITĖ-
SEREIKIENĖ**
gabija.sereikiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Vyriausiosios redaktorės pavaduotojas – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Marek RUSZKOWSKI
gustaw1960@op.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Vyriausiosios redaktorės pavaduotoja – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Loreta ULVYDIENĖ
loreta.ulvydiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Daiva ALIŪKAITĖ
daiva.aliukaite@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto docentė, dr., Lietuva
Docent Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Associate Professor, Vilnius University, Lithuania

Danutė BALŠAITYTĖ
dbalsaityte@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Wiesław CABAN
caban@ujk.kielce.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Renato CORSETTI
renato.corsetti@gmail.com

Romos universiteto „La Sapienza“ profesorius, habil. dr., Italija
Profesor Uniwersytetu Rzymkiego „La Sapienza“, dr hab., Włochy
Professor, Sapienza University of Rome, Italy

Anatolij CHUDINOV
ap_chudinov@mail.ru

Uralo valstybinio pedagoginio universiteto profesorius, dr., Rusija
Profesor Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego, dr, Rosja
Professor, Ural State Pedagogical University, Russia

Janusz DETKA
januszdetka1@wp.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Margarita GAVRILINA
gavril@inbox.lv

Latvijos universiteto profesorė, dr., Latvija
Profesor Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, dr, Łotwa
Professor, University of Latvia, Latvia

Jonė GRIGALIŪNIENĖ
jone.grigaliuniene@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Laima KALĖDIENĖ
kaledienei@gmail.com

Mykolo Romerio universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Michała Rómera, dr, Litwa
Professor, Mykolas Romeris University, Lithuania

Asta KAZLAUSKIENĖ
a.kazlauskiene@hmf.vdu.lt

Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Witolda Wielkiego, dr, Litwa
Professor (04H), Vytautas Magnus University, Lithuania

Aleksandras KRASNOVAS
aleksandras.krasnovas@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

- Jadvyga KRŪMINIENĖ**
jadvyga.kruminiene@khf.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Kazimierz LUCIŃSKI**
ifs@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Lidia MICHALSKA-BRACHA**
lidia.bracha@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorė, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Gerald E. MIKKELSON**
gemikk@ku.edu
Kanzaso universiteto profesorius, dr., JAV
Profesor Uniwersytetu w Kansas, dr, USA
Professor, The University of Kansas, USA
- Olegas POLIAKOVAS**
oleg.poljakov@ffv.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Adriana SERBAN**
adriana.serban@univ-montp3.fr
Polio Valéry universiteto Montpellier III docentė, dr., Prancūzija
Docent Uniwersytetu Paul Valéry, Montpellier III, dr, Francja
Senior lecturer, Paul Valéry University, Montpellier III, France
- Yuri STULOV**
yustulov@mail.ru
Minsko valstybinio lingvistikos universiteto profesorius, dr., Baltarusija
Profesor Państwowego Uniwersytetu Lingwistycznego w Mińsku, dr, Białoruś
Professor, Minsk State Linguistic University, Belarus
- Leona TOKER**
toker@mscc.huji.ac.il
Jeruzalės Hebrajų universiteto profesorė, habil. dr., Izraelis
Profesor Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, dr hab., Izrael
Professor, The Hebrew University of Jerusalem, Izrael

TURINYS / SPIS TREŚCI

I. DISKURSO IR NARATYVO TYRIMAI / BADANIA NAD DYSKURSEM I NARRACJĄ

Marek Ruszkowski (Lenkija / Polska). Fundamentalizm językowy.....	9
Ina Pukelytė (Lietuva / Litwa). Tarp dramos ir postdramos.....	18
Eglė Gabrėnaitė (Lietuva / Litwa). Politinio komentaro retorika: žanro transformacijos	25
Sylwia Konarska-Zimnicka (Lenkija / Polska). Socjologia a warsztat naukowy historyka. Przykład etnometodologii.....	33
Iwona Filipczak (Lenkija / Polska). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lietuva / Litwa). Antikinė „lengvoji poezija“: epigramos ypatumai.....	57
Ewa Anna Piasta (Lenkija / Polska). Motywy religijne w powieści <i>Gody magdeburskie</i> Gertrudy von Le Fort.....	65

II. KALBA. VISUOMENĖ. KULTŪRA / JĘZYK. SPOŁECZEŃSTWO. KULTURA

Oleksandr Kapranov (Norvegija / Norwegia). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine.....	75
Татьяна Бобкова (Ukraina / Ukraina). Классификация коллокаций: основные подходы и критерии	87
Martyna Król (Lenkija / Polska). Homonimia wśród nominatów dotyczących czasu i przestrzeni: polsko-rosyjskie studium kontrastywne.....	99
Ольга Солодушко (Lenkija / Polska). Семантическая характеристика зоонимов, мотивированных пестрой окраской и узорами на шерсти животного (на примере кличек коров в польском и украинском языках)	107
Elżbieta Michow (Lenkija / Polska). Polskie i bułgarskie frazeologizmy somatyczne motywowane przez nazwy części ciała służących do mówienia.....	121
Olga V. Domnich (Ukraina / Ukraina). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lietuva / Litwa). Tarmių mentalinio žemėlapio (ne)tikslumo veiksniai: tarmės vartojimas vs. nevartojimas.....	139
Hona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lietuva / Litwa). Veliunos apylinkių pravardžių semantikos ypatumai: pirminės pravardės.....	155
Lina Bikilienė (Lietuva / Litwa). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. A Study of <i>Important</i> and <i>Interesting</i>	177

**III MOKSLINIO GYVENIMO KRONIKA /
KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO**

Konferencijų apžvalgos / Konferencje

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (Lietuva / Litwa). Žanras: kanonas ar transformacija?	188
Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė (Lietuva / Litwa). Tarp eilučių: kalbos ir medijų sankirta.....	191

Knygų recenzijos / Recenzje książek

Алла Дюмидова (Lietuva / Litwa). Просто о сложном: новое пособие по фонетике русского языка.....	194
Aleksandras Krasnovas (Lietuva / Litwa). Apie lenkų tremtinius Sibire – išsamiai ir objektyviai.....	196

Anonsai / Zapowiedzi	199
-----------------------------------	-----

IV. REIKALAVIMAI STRAIPSNIAMS /

ZASADY OPRACOWYWANIA PUBLIKACJI	200
--	-----

CONTENTS

I. RESEARCH OF DISCOURSE AND NARRATIVE

Marek Ruszkowski (Poland). Linguistic Fundamentalism.....	9
Ina Pukelytė (Lithuania). Between Drama and Postdrama	18
Eglė Gabrėnaitė (Lithuania). The Rhetoric of Political Commentary: Genre Transformations	25
Sylvia Konarska-Zimnicka (Poland). Sociology and Methodology of Historical Research. Ethnomethodology.....	33
Iwona Filipczak (Poland). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lithuania). Ancient "Simple Poetry": Peculiarities of the Epigram	57
Ewa Anna Piasta (Poland). Religious Motifs in the Novel <i>The Magdeburg Wedding</i> by Gertrud von le Fort	65

II. LANGUAGE. SOCIETY. CULTURE

Oleksandr Kapranov (Norway). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine	75
Татьяна Бобкова (Ukraine). Classification of Collocation: The Main Approaches and Criteria	87
Martyna Król (Poland). Homonymy among the Nominates Concerning Time and Space: Polish-Russian Contrastive Study	99
Ольга Солодушко (Poland). Semantyc Analysis of Zoonyms Motivated by the Coloured Coat (Based on the Cow Names in Polish and Ukrainian).....	107
Elżbieta Michow (Poland). Polish and Bulgarian Somatic Phrases Justified with the Names of the Parts of the Body Designed for Speaking	121
Olga V. Domnich (Ukraine). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lithuania). Un(accuracy) Factors of the Mental Map of Dialects: Using vs. Non-using a Dialect	139
Ilona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lithuania). Peculiarities of Nickname Semantics in Veliuona Region: Primary Nicknames	155
Lina Bikelienė (Lithuania). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. <i>A Study of Important and Interesting</i>	177

III. SCIENTIFIC LIFE CHRONICLE**Conference review****Gabija Bankauskaitė-Sereikienė** (Lithuania). Genre: Canon or Transformation? ..... 188**Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė** (Lithuania). Between the Lines:
The Intersection of Speech and Media ..... 191**Book reviews****Алла Дюмидова** (Lithuania). In Simple Words about Complicated: The New Guide
to the Russian Phonetics ..... 194**Aleksandras Krasnovas** (Lithuania). The Polish Exiles in Siberia: In Detail and
Objectively..... 196**Announcements** ..... 199**IV. REQUIREMENTS FOR PUBLICATION** 200

Martyna Król

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Filologii Obcych

ul. Świętokrzyska 21 D, 25–406 Kielce, Polska

Tel. +48 504 196 904

E-mail: emka_21@onet.eu

Zainteresowania naukowe: analiza dyskursu, teoria języka, semantyka, etnolingwistyka

HOMONIMIA WŚRÓD NOMINATÓW DOTYCZĄCYCH CZASU I PRZESTRZENI: POLSKO-ROSYJSKIE STUDIUM KONTRASTYWNE

Artykuł jest poświęcony zagadnieniu homonimii interjęzykowej jako jednemu z rodzajów homonimii w typologii opartej na kryterium pragmatycznym. W rezultacie analizy polskich i rosyjskich nominatów (wyrazów i frazemów) w sferze czasu i przestrzeni udało się wyselekcjonować cztery grupy homonimów interjęzykowych. Są to homonimy właściwe (inaczej zwyczajne), homonimy homonimoidalne, homonimy idiomatyczne i homonimy kulturowe.

Na szczególną uwagę zasługuje homonimoidalny typ homonimii interjęzykowej, ponieważ obejmuje on przypadki znaczeniowych nieadekwatności wyrazów o bardzo podobnym brzmieniu w obu analizowanych językach, a owe wyrazy w językoznawstwie formalno-opisowym określane są jako wieloznaczne. Praktyka kontaktów międzyjęzykowych pokazuje, że aksjomat dotyczący polisemii językowej bardzo negatywnie wpływa na przyswajanie tzw. leksemów wieloznacznych języka obcego, przyczyniając się do utożsamiania pewnej formy ze wszystkimi znaczeniami, jakie są z nią kojarzone w języku ojczystym. Stąd postulat o traktowaniu leksemów jako monosemantycznych jednostek językowych i o konieczności stosowania nowego terminu 'homonimoid', który – zdaniem autorki – może zająć miejsce terminu 'polisemia' w odniesieniu do relacji systemowych jednostek nominatywnych.

SŁOWA KLUCZOWE: homonimia interjęzykowa, homonimoidalność, semantyka konfrontatywna, nominacja czasu, nominacja przestrzeni.

Zjawisko homonimii interjęzykowej badane jest przez uczonych zajmujących się lingwistyką konfrontatywną, głównie w obrębie języków bliskopokrewnych, oraz teoretyków przekładu.

Wyodrębnienie homonimii na styku języków jest zazwyczaj pretekstem do zauważenia tego fenomenu w ramach jednego języka. W takim przypadku można mówić o homonimii interjęzykowej i intrajęzykowej jako podtypach homonimii etnojęzykowej¹.

¹ Pełna i szczegółowa typologia homonimii językowej została zawarta w monografii pt.: „Typologia homonimii językowej w aspekcie onomazjologiczno-dyskursywnym” (Król 2014).

Homonimia interjęzykowa jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym. Ta złożoność dotyczy zwłaszcza języków bliskopokrewnych, które wywodzą się z jednego źródła i, dodatkowo, rozwijają się w bezpośrednim sąsiedztwie. Pierwszy poziom homonimii interjęzykowej określam jako homonimię właściwą, inaczej zwyczajną, drugi to homonimia homonimoidalna, trzeci – homonimia idiomatyczna, zaś czwarty, najwyższy poziom, to homonimia kulturowa. Wyodrębnienie poszczególnych stopni homonimii interjęzykowej oparte jest na złożoności samego zjawiska – od najprostszej, najbardziej wyrazistej homonimii właściwej, spotykanej głównie na początkowym etapie przyswojenia drugiego języka, do najtrudniejszej do identyfikacji i opisanego homonimii kulturowej, która dotyczy wyłącznie osób z zaawansowaną znajomością drugiego języka.

Omówię szczegółowo każdy z poziomów homonimii interjęzykowej na przykładzie nominatów w sferze czasu i przestrzeni, konfrontując język polski i rosyjski.

Pierwszy stopień homonimii nazywam homonimią właściwą lub zwyczajną zarówno z tego względu, że przejawia się ona na początkowym etapie nauki języka obcego, jak i dlatego, że jest to najłatwiejszy do identyfikacji rodzaj homonimii. Homonimy tego typu można odnaleźć także wśród nominatów dotyczących czasu i przestrzeni. Przykładem mogą być pary: *сутки* (blp.) ‘doba’ [1] – *сутки* (M. lm.) [2], *нодчас* ‘czasem’ [3] – *подчас* [4] czy też *рано* ‘wcześnie’ [5] – *рано* [6].

[1] Она сидела у его постели круглые *сутки* (Siedziała przy jego łóżku całą dobę).

[2] W czasie operacji udało się zachować *сутки*, bez których niemożliwa byłaby rekonstrukcja piersi.

[3] *Подчас* бывает нелегко (Czasem bywa niełatwo).

[4] *Подчас* choroby bardzo źle spał.

[5] Она встала *рано* утром (Wstała wcześnie rano).

[6] *Рано* przyszedł listonosz.

Drugi poziom homonimii jest trudniejszy do wyodrębnienia w wyniku analizy lingwistycznej, a poza tym nastęrcza on bardzo wiele trudności osobom uczącym się języka obcego. Wynika to z faktu ogromnego wpływu teorii wieloznaczności, zgodnie z którą wyrazy mogą posiadać w określonym języku co najmniej dwa znaczenia. W praktyce kontaktów międzykulturowych przekłada się to na tworzenie analogii między wyrazami dwóch języków, gdy „jedno ze znaczeń” pokrywa się semantycznie. Problem polega na tym, że w „innych znaczeniach” tej korelacji nie ma. Jest to jeden z istotnych dowodów pragmatycznych na brak polisemii w systemie językowym. Jak bowiem wytłumaczyć sytuację, gdy „różne znaczenia” jednostki leksykalnej jednego języka odpowiadają odrębnym słowom w innym języku? Homonimy, które łączy żywa więź motywacyjna, czyli takie, których powstawanie jest oparte na relacjach derywacji semantycznej, można nazwać homonimoidalnymi. Termin o takim znaczeniu po raz pierwszy został użyty przez rosyjskiego językoznawcę Iwana Toropcewa w latach osiemdziesiątych poprzedniego stulecia. Adekwatność owego terminu wynika z nawiązania do greckiego źródłosłowa *ónyma* ‘imię’ + *homós* ‘jednakowy’ przy jednoczesnym zaznaczeniu odmienności semantycznej poprzez użycie przyrostka *-oid*.

Najtrudniejszy zaś jest taki przypadek homonimoidalności interjęzykowej, gdy zestawiane wyrazy dwóch języków nie tylko oceniane są jako wieloznaczne (w

rzeczywistości tworzą relacje homonimoidalne), ale dodatkowo są formalnie zbieżne. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku rosyjskich homonimów *час*. Pierwsze dwa spośród wyrazów o formie wyjściowej *час* mają znaczenia: *час 1* ‘godzina 1 – jednostka czasu składająca się z 60 minut’ [7] i *час 2* ‘godzina 2 – określenie tej jednostki oznaczone stałym kolejnym numerem (licząc od północy lub południa), a także układ wskazówek zegara na tarczy, wskazujący na daną porę dnia, bicie zegara lub inny sygnał informujący o porze dnia’ [8] formalnie niebezpiecznie zbieżne są z polskim wyrazem *czas* [9]. Jest to wynikiem wspólnoty pochodzeniowej danych wyrazów. Jednakże z semantycznego punktu widzenia drogi rozwoju danych wyrazów rozeszły się. Wyraz *czas* również tworzy relacje homonimoidalne wewnątrz systemu języka polskiego, co dodatkowo komplikuje sytuację. Słów o formie wyjściowej *czas* można w języku polskim wyodrębnić aż osiem: *czas 1* ‘nieprzerwany ciąg następujących po sobie chwil, ciągle trwanie’, *czas 2* ‘chwila, moment, pora’, *czas 3* ‘wyodrębniony okres, określona pora, w której coś się dzieje lub coś jest wykonywane’, *czas 4* ‘okres dziejowy’, *czas 5* ‘stosowna, właściwa pora na coś; termin’, *czas 6* (metrol.) ‘sposób obliczania, wyznaczania czasu, chronologicznego uszeregowania zdarzeń’, *czas 7* (lingw.) ‘kategoria i forma gramatyczna czasownika określające stosunek odbywania się jakiejś czynności (zachodzenia stanu) do momentu wypowiedzi o tym’ i *czas 8* (przestarz.) ‘pogoda’ (definicje podają za USJP (Dubisz 2003, t. 1: 508–510), przy czym wszystkie umieszczone są one w jednym haśle, zaś homonimoidy oznaczone cyframi 3, 4 i 5 ujęte są jako warianty jednego znaczenia).

W ten sposób szeregi *час 1 – czas 1-8* oraz *час 2 – czas 1-8* okazują się homonimiczne. Fakt istnienia więzi motywacyjnej między rosyjskimi homonimami sprawia, że dany rodzaj zjawiska określam jako homonimię homonimoidalną. Konsekwencją wspólnego słowiańskiego pochodzenia wyrazów o formie wyjściowej *час* i *czas* jest to, że można także odnaleźć pary ekwiwalentne z punktu widzenia znaczenia leksykalnego. Rosyjski wyraz *час 3* oznacza bowiem ‘porę, czas’ i jest odpowiednikiem polskiego *czas 5* [10]. O homonimii homonimoidalnej można mówić w przypadku *час 3 – czas 1-4, 6-8*, zaś pary *час 3 – czas 5* nie można określić jako homonimicznej, chociaż warto zauważyć, że rosyjski wyraz jest ograniczony pragmatycznie do wypowiedzi o charakterze patetycznym. W związku z tym w danym przypadku nie mamy do czynienia z pełną polskorozyjską analogią leksykalną, gdyż omawiane jednostki są odmienne z pragmatyczno-funkcjonalnego punktu widzenia. Homonimia homonimoidalna dotyczy również wyrazów *час 4* ‘czas przeznaczony na coś, w którymś coś się dzieje’ – *czas 1-8* [11].

[7] Прошёл *час*, а он не вернулся (Minęła godzina, a on nie wrócił).

[8] Который *час*? (Która godzina?)

[9] *Час* płynął нам так быстро, że не заметили, когда нашла пора розстания.

[10] Настанет *час* расплаты (Nadejdzie *czas* odwetu).

[11] Приемные *часы* (Godziny przyjęć).

Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku rosyjskich wyrazów *часы 1* ‘zegarek’ [12] i *часы 2* (lm. rzeczowników *час 1* i *час 2*) – *часы* (lm. wyrazów *czas 3*, *4*, *7*, w przypadku innych homonimoidów liczby mnogiej się nie stosuje) [13]. Istnieje między nimi związek motywacyjny, zaś polski słowofর্ম *czas*y [14] tworzy z tymi wyrazami relację homonimiczności homonimoidalnej.

[12] У него модные *часы* (Ma modny zegarek).

[13] Это не были минуты, это были *часы* (To nie były minuty, to były godziny).

[14] Obecne *часы* nie sprzyjają młodym ludziom.

Najwięcej problemów uczącym się języka rosyjskiego sprawia sytuacja, w której spośród wyrazów jednego języka, o zbieżnej formie i odmiennych znaczeniach posiadających wspólne cechy, część buduje pełną analogię leksykalną z podobnymi wyrazami drugiego języka, podczas gdy inne elementy tej relacji homonimoidalnej nie korelują z sobą pod względem semantyki. Wyraźnie widać to na przykładzie formalnych par *полночь* – *рѳ́ноц*. O ile para *полночь* ‘godzina 12 w nocy’ – *рѳ́ноц* jest w pełni analogiczna semantycznie, to zestawienie *полночь* ‘północ; godzina 12 w nocy’ [15] – *рѳ́ноц* ‘strona świata’ [16] jest parą homonimiczną.

Ilustracją dla danego przypadku są także polskie wyrazy o formie wyjściowej *длуги* i *крѳ́тки*. W języku polskim funkcjonują cztery wyrazy *длуги*. Słowo *длуги 1* ‘mający znaczny wymiar wzdłuż, ciągnący się na dużą odległość’ [17] odnosi się do wielkości, a zatem ma związek z pojęciem przestrzeni. Wyraz *длуги 2* ‘mający pewien wymiar liniowy od punktu do punktu, często podany w jednostkach liczbowych’ [18] również związany jest z relacjami przestrzennymi. Trzeci homonimoid ma z kolei znaczenie ‘trwający jakiś znaczny czas; długotrwały; przewlekły’ [19], a zatem odnosi się on do pojęcia czasu. Ostatni wyraz o formie *длуги* jest żartobliwym określeniem wysokiego człowieka i występuje w dyskursie potocznym [20]. W języku rosyjskim odpowiednikiem pierwszego wyrazu jest słowo *длинный* [21]. Trzeci homonimoid zostanie przetłumaczony na język rosyjski za pomocą wyrazu *долгий*² [22]. Zatem tylko w tym wypadku można mówić o pełnej analogii leksykalnej między wyrazami o zbieżnej formie *длуги 2* i *долгий*. Drugi zaś wyraz nie posiada rosyjskiego syntetycznego ekwiwalentu leksykalnego, a odpowiada mu stałe połączenie wyrazowe *длиной в...* [23]. Czwarty homonimoid powinien zostać przetłumaczony na język rosyjski za pomocą wyrazu *длинный*, przy czym z gramatycznego punktu widzenia nie jest on przymiotnikiem, lecz rzeczownikiem, który powstał w wyniku substantywacji [24]. W związku z tym mamy trzy polsko-rosyjskie pary homonimiczne: *длуги 1* – *долгий*, *длуги 2* – *долгий* oraz *длуги 4* – *долгий*. Z uwagi na fakt posiadania przez polskie wyrazy więzi motywacyjnych ową homonimiczność także zaliczam do homonimii homonimoidalnej.

[15] Часы проббили *полночь* (Zegar wybił *рѳ́ноц*).

[16] Skierowaliśmy się na *рѳ́ноц*.

[17] Weź *длугą* nitkę i drucik, to coś ci pokażę.

[18] Ten rów ma być *длуги* na sześć metrów.

[19] Czekał go *длуги* pobyt w szpitalu.

[20] Ale jesteś *длуги*, urosłeś z pół metra.

[21] *Длинный* рукав (*Длуги* rękaw).

[22] Это был *долгий* разговор (To była *длуга* rozmowa).

[23] Нам нужен кусок *длиной в* десять сантиметров (Potrzebny nam kawałek *длуги* na dziesięć cm).

[24] *Длинный* сегодня приходил? (Był dziś *Длуги*?).

² W języku rosyjskim istnieje wprawdzie drugi wyraz *долгий*, który znaczeniem odpowiada polskiemu homonimowi *длуги 1*, jednak jego występowanie ograniczone jest do frazeologizmów, przysłów lub innych tekstów precedensowych (np. *Волос долог, да ум короток*).

Analogiczną sytuację odnajdujemy w przypadku trzech polskich słów o formie wyjściowej *krótki*. Słowo *krótki 1* ‘mający małą długość, mały wymiar w stosunku do typowej, najczęściej spotykanej długości lub w stosunku do potrzeb, oczekiwań; niedługi’ [25] ma konotacje przestrzenne, zaś *krótki 2* ‘trwający przez niedługi okres; krótkotrwały, niedługi’ [26] – czasowe. Trzeci homonimoid *krótki 3* ‘wyrażający myśl w niewielu słowach, zwięzły; zwarty, lakoniczny’ [27] odnosi się z kolei do sposobu formułowania wypowiedzi. Polskiemu homonimoidowi *krótki 1* odpowiada rosyjski wyraz *короткий* [28]. Wyraz *krótki 2* przetłumaczymy jako *краткий 1* [29]. Ostatni wyraz – *krótki 3* – to *краткий 2* [30]. Rosyjskie odpowiedniki leksykalne polskich słów są do siebie bardzo podobne (pochodzą z jednego prasłowiańskiego źródła **kortkъjь*, ale wyraz *краткий* jest zapożyczeniem z języka starosłowiańskiego) i biorąc poprawkę na to, że homonimia interjęzykowa nigdy nie jest fonetycznie idealna, można mówić o homonimii homonimoidalnej par *krótki 1* – *краткий 1*, *krótki 2* – *короткий* oraz *krótki 3* – *короткий*.

[25] Ten drut jest za *krótki*, nie starczy nam.

[26] Rozmowa była *krótka*, nie znaleźliśmy płaszczyzny porozumienia.

[27] Tylko proszę o *krótkie* odpowiedzi.

[28] Она купила себе чёрное *короткое* платье (Kupiła sobie czarną *krótką* sukienkę).

[29] *Краткое* путешествие (*Krótko* podróż).

[30] *Краткий* курс лекций (*Krótki* kurs wykładów).

Homonimia, którą określiłam jako idiomatyczna, zachodzi w przypadku, gdy jednostki homonimiczne w jednym lub w obu językach wchodzą w skład stałych połączeń wyrazowych o charakterze frazemu lub frazeologizmu.

Polskie słowo *pora* można przetłumaczyć na język rosyjski za pomocą wyrazu *пора* [31]. Jednak gdy to słowo tworzy frazem *pora roku*, wówczas należy je przetłumaczyć jako *время года* [32]. Tym samym zestawienie *pora roku* – *пора года* odzwierciedla homonimiczność wyrazów *pora* – *пора*, a ze względu na ich przynależność do idiomów, nazwać ją można homonimią idiomatyczną.

[31] Na nas *pora* – Нам *пора*.

[32] Wiosna to moja ulubiona *pora roku* – Весна – моё любимое *время года*.

Słowo *dwór* tworzy w języku polskim stałe połączenie wyrazowe: *na dworze* o znaczeniu ‘na zewnątrz, na powietrzu’ [33] (w Krakowie odpowiada mu wyrażenie *na polu*). Analogiczny frazem języka rosyjskiego *на дворе* jest używany w potocznym języku rosyjskim wtedy, gdy chcemy powiedzieć o sytuacji pogodowej lub czasowej, jaka panuje na zewnątrz [34]. Natomiast wówczas, kiedy chodzi nam o nominację pojęcia wychodzenia lub przebywania na zewnątrz, to musimy użyć frazemu *на улице* [35].

[33] Staliśmy godzinę *na dworze*, bo zostawiłam klucze w samochodzie Ani.

[34] Уж зима *на дворе* (Na dworze już zima).

[35] Мы стояли *на улице* полчаса пока он не вернулся (Staliśmy *na dworze* pół godziny zanim wrócił).

Ostatni rodzaj homonimii interjęzykowej nie jest homonimią w ścisłym pojmowaniu tego zjawiska, gdyż nie mamy tu do czynienia z odmiennymi znaczeniami leksykalnymi

zestawianych jednostek, lecz z niewielkimi różnicami znaczeń o charakterze referencyjno-pragmatycznym. Różnice te najczęściej tkwią w pewnej odmienności referencji pojęć kognitywnych. Mam na uwadze przypadki, gdy formalnie zbieżne wyrazy dwóch języków tworzą z sobą relację analogii leksykalnej, lecz nie jest to pełna analogia. Takie wyrazy odróżniają się minimalnie pod względem ich znaczenia lub przyjętej tradycji ich stosowania. Pary *wiosna – весна* [36], *zima – зима* [37] na pierwszy rzut oka wydają się w pełni zaspokajać potrzeby nominatywne ze względu na silny stopień ich wzajemnej korelacji. Tymczasem w sytuacji, gdyby należało porównać pojęcia nominowane przez te wyrazy z punktu widzenia czasu trwania, a zwłaszcza momentów granicznych początku i końca, to okazałoby się, że polska wiosna rozpoczyna się 21 marca, zima – 22 grudnia, zaś rosyjskie pory roku zaczynają się odpowiednio 1 marca i 1 grudnia. W związku z tym inny też będzie moment zakończenia tych pór roku.

[36] *Wiosna* tego roku była bardzo deszczowa – *Весна* в этом году была очень дождливая.

[37] *Zima* nastąpiła zbyt wcześnie – *Зима* наступила слишком рано.

Wyraz *sytuacja* ma w języku rosyjskim dwa odpowiedniki leksykalne: *обстановка* i *ситуация*. Dla pierwszego z nich charakterystyczna jest względna stałość temporalna [38], zaś za pomocą wyrazu *ситуация* opisywany jest zawsze tylko pewien moment [39]. Dlatego też, pomimo iż wyraz *sytuacja* przetłumaczymy na rosyjski jako *ситуация*, to pojęcia oznaczane za ich pomocą będą różnić się odnośnie cech temporalnych: polski wyraz oznacza zarówno trwały stan [40], jak i chwilowy [41]. Z tego też powodu parę *sytuacja – ситуация* określałam jako homonimieję kulturową. Jako *sytuację* przetłumaczymy również rosyjski wyraz *положение* [42]. W znaczeniu tego rosyjskiego ekwiwalentu wyczuwany jest wyraźnie pejoratywny ciężar semantyczny, gdyż za jego pomocą określa się złe i trudne sytuacje. Od semantyki wyrazu *обстановка*, w której można zauważyć zależność danej sytuacji od otaczających okoliczności, transcendencję – wywoływanie pewnego stanu przez warunki zewnętrzne, odróżnia się on poza tym swoistą atrybutywnością, niezależnością i immanencją. Z formalnego punktu widzenia ten wyraz zestawić należy z polskim słowem *położenie*, jednak dany rodzaj homonimii należy zaliczyć do idiomatycznej, gdyż uwidacznia się ona wyłącznie na poziomie kolokacji i frazemów. W określonych połączeniach wyraz *положение* będzie tłumaczony jako *położenie* [43], a w innych jako *sytuacja* [44] czy *stan* [45].

[38] Политическая *обстановка* не меняется – по-прежнему имеются две главные партии (*Sytuacja* polityczna nie zmienia się – nadal są dwie liczące się partie).

[39] Сейчас наблюдается благоприятная *ситуация* в сфере малого бизнеса (Obecnie *sytuacja* sprzyja małym przedsiębiorstwom).

[40] *Sytuacja* międzynarodowa nie pozwala na wprowadzenie ekonomicznego planu naprawczego.

[41] *Sytuacja* zmienia się z minuty na minutę.

[42] Казалось, что нет выхода из этого *положения* (Wydawało się, że nie ma wyjścia z tej *sytuacji*).

[43] Она была тогда в трудном *положении* (Była wtedy w trudnym *położeniu*).

[44] Быть в затруднительном *положении* (Być w kłopotliwej / niezręcznej *sytuacji*).

[45] Тяжёлое *положение* больного (Ciężki *stan* chorego).

Słowo *świat* posiada w języku rosyjskim dwa odpowiedniki leksykalne – *свет* i *мир*. Pierwszy z ekwiwalentów znaczeniowych odnosi się do świata jako bytu o immanentnych własnościach geograficznych, fizyczno-chemicznych i antropologicznych [46], zaś słowo *мир* określa pojęcie o świecie jako relacjach sztucznie naddanych, a zatem o całej jego cywilizacyjno-kulturowej nadbudowie [47]. Dlatego też każdy przypadek użycia polskiego słowa *świat* przy tłumaczeniu na język rosyjski musi być przemyślany pod kątem odpowiedności pojęć kognitywnych, nominowanych przez oba rosyjskie analogony. Z tego też faktu wynika konieczność uznania wyrazów *świat* – *свет* za przejaw interjęzykowej homonimii kulturowej.

[46] Путешествие вокруг *света* (Podróż dookoła *świata*).

[47] Чемпионат *мира* по футболу состоится в Бразилии (Mistrzostwa *świata* w piłce nożnej odbędą się w Brazylii).

Polski wyraz *połowa* może być przetłumaczona na rosyjski albo jako *половина*, albo jako *середина*. Pierwszy z odpowiedników rosyjskich odnosi się do relacji ilościowych [48]. Wyraz ten jest stosowany także jako analogon polskiego określenia czasu *pół do / wpół do* [49]. Nie można go jednak zastosować w odniesieniu do takiej połowy odcinka czasu, jak miesiąc, rok czy wiek [50]. Wyraz *середина* posiada również swój homonimoid odnoszący się do środkowego punktu określonej przestrzeni [51].

[48] *Половина* его друзей это евреи (*Połowa* jego przyjaciół to Żydzi).

[49] Он пришёл в *половине* седьмого (Przyszedł o *wpół do* siódmej).

[50] В *середине* месяца денег уже не было (W *połowie* miesiąca pieniędzy już nie było).

[51] *Середина* комнаты была пуста (*Środek* pokoju był pusty).

Podsumowując rozważania na temat zjawiska homonimii wśród nominatów dotyczących czasu i przestrzeni w aspekcie porównania języka polskiego i rosyjskiego, należy zauważyć, iż jest to fenomen o wysokiej frekwencji z uwagi na bliskie pokrewieństwo i wspólne pochodzenie obu języków.

Należy zaznaczyć, że homonimy interjęzykowe stanowią niezwykle złożoną grupę, co znalazło odzwierciedlenie w typologii. Najbardziej elementarnym rodzajem homonimii jest homonimia właściwa, inaczej zwyczajna, która dotyczy osób początkujących w nauce drugiego języka. Odnosi się ona bowiem do przypadków, kiedy wyrazy obu języków łączy jedynie podobieństwo formy, podczas gdy ich znaczenie jest diametralnie odmienne. Osoby posługujące się bliskopokrewnym językiem obcym w stopniu zaawansowanym mają zaś poważne problemy z takimi wyrazami podobnie brzmiącymi w obu językach, które oceniane są jako wieloznaczne lub wchodzą w różne w tych językach kolokacje, frazemy i frazeologizmy. Najtrudniejszy typ homonimii interjęzykowej dotyczy zaś przypadków zbieżności formalnej przy bardzo nieznacznej rozbieżności semantycznej. Te różnice, istniejące na poziomie referencji pojęć kognitywnych, sprawiają, że wyrazy, które wydają się pełnymi ekwiwalentami leksykalnymi, w istocie takimi nie są. Jednak konstatacja tego faktu wymaga dużego wysiłku intelektualnego i bardzo szczegółowej analizy semantycznej, gdyż nie wynika on wprost z praktyki komunikacji międzykulturowej.

Bibliografia

DUBISZ, S. (red.), 2003. *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

KRÓL, M., 2014. *Typologia homonimii językowej w aspekcie onomazjologiczno-dyskursywnym*. Kielce: Wydawnictwo UJK.

Martyna Król

Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Research interests: discourse analysis, language theory, semantics, ethnolinguistics

**HOMONYMY AMONG THE NOMINATES CONCERNING TIME AND SPACE:
POLISH-RUSSIAN CONTRASTIVE STUDY****Summary**

The article is devoted to the problem of interlanguage homonymy. Resulting from the analysis of Polish and Russian nominates (words and phrasemes) in time and space, there have been selected four groups of interlanguage homonyms: proper homonyms (as well known as the simple ones), homonymoidal homonyms, idiomatic homonyms and culture homonyms.

Special attention should be paid to the homonymoidal type of interlanguage homonymy, as this type of homonymy covers the cases of meaning inadequacies of words having very similar meanings in both analysed languages, and in formal-descriptive linguistics, those words are described as ambiguous. The practice in interlanguage contacts shows that the axiom concerning the language polysemy has a very negative influence on the acquisition of the so-called ambiguous lexemes of a foreign language by contributing to the process of identification of a certain form with all the meanings associated with this form in the native language. Hence, here comes to being the postulate to treat lexemes as monosemantic language units and obligatorily use the new notion “homonymoid”, which, according to the author, may replace the notion of “polysemy” as referred to the relations of systemic nominative units.

KEY WORDS: interlanguage homonymy, homonymoidity, confrontative semantics, nomination of time, nomination of space.

Gauta 2014 10 22

Priimta publikuoti 2016 01 12